

Halina Kałuża, Monika Rytel

LOKALNY PROGRAM ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA LOKALNYCH GRUP DZIAŁANIA „TYGIEL DOLINY BUGU”

LOCAL PROGRAMME FOR ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT WITHIN THE AREA OF INFLUENCE OF LOCAL ACTION GROUP – THE BUG VALLEY MELTING POT

Zakład Ekonomiki Organizacji Rolnictwa i Agrobiznesu, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
ul. Bolesława Prusa 12, 08-110 Siedlce, e-mail: zeoria@ap.siedlce.pl

Summary. The paper presents actions for the development of entrepreneurship undertaken by local activists belonging to the Local Action Group-The Bug Valley Melting Pot. Partnership in the region may be perceived as a distinctive determinant of the local economic development which can be exemplified by endogenous initiatives, for example Local Action Groups. The community initiative LEADER is a relatively new form in the context of development of rural areas. It is associated with the methodology of action based on formation of Local Action Groups. As part of the pivotal programme LEADER + 167 Local Action Groups were set up over the years 2004–2006. They are associations, foundations and groups of associations of rural inhabitants, local authorities, non-governmental organizations as well as local firms.

Słowa kluczowe: lider, lokalna grupa działania, przedsiębiorczość.

Key words: entrepreneurship, leader, local action group.

WSTĘP

Od początku lat 90. XX wieku zwracano w Polsce uwagę na użyteczność lokalnych organizacji instytucjonalnych. Jak sugerował G. Gorzelak (1992), rozwój lokalnych struktur organizacyjnych, zdolnych do stosowania różnych instrumentów rozwoju przedsiębiorczości, może mieć różne formy. W zależności od tego, czy celem działań rozwojowych jest rozwój innowacji i przedsiębiorczości, przyciąganie zewnętrznego kapitału, zakładanie lub rozwój istniejących firm, kolejni autorzy sugerowali adaptację koncepcji Blakley'a, proponując tworzenie agencji rozwoju, ośrodków doradczo-rozwojowych, centrów wspierania biznesu lub inkubatorów przedsiębiorczości (Dziemianowicz i in. 2000). Wsuwane wówczas sugestie przyczyniły się do rozwoju organizacji pozarządowych, które odgrywają coraz większą rolę we współczesnym społeczeństwie.

Rozwój partnerstwa lokalnego w Polsce zaczął się od 2000 roku, gdy Fundacja Partnerstwa dla Środowiska zaczęła przyznawać niewielkie dotacje na projekty związane z aktywizacją mieszkańców na terenie całej Polski (Gazeta Samorządu i Administracji 2008).

Zasada partnerstwa uznawana jest w Unii Europejskiej za podstawową wartość kształtowania warunków do zwiększania demokracji społecznej i instytucjonalnej, a także tworzenia społeczeństwa obywatelskiego (Brewiński i in. 1999). W polityce Unii Europejskiej jest traktowana jako zasada funkcjonowania funduszy i programów (głównie Europejskiego Funduszu Społecznego i Inicjatywy Leader) i polega na szerokiej współpracy między wszystki-

mi podmiotami polityki spójności, zarówno na poziomie lokalnym, regionalnym jak i państwowym. Zgodnie z wytycznymi partnerstwo powinno mieć miejsce w procesie planowania, wdrażania i monitorowania, a także stałej współpracy w trzech sektorach: publicznym, społecznym i prywatnym. Zasada partnerstwa stosowana w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego dopuszcza aktywny udział „aktorów” wszystkich sektorów życia społeczno-gospodarczego w wyznaczaniu zarówno kierunków rozwoju, jak i realizacji wspólnych działań.

Zdaniem niektórych autorów, wprowadzenie przez Komisję Europejską zasady partnerstwa do katalogu głównych zasad zarządzających funduszami strukturalnymi należy również wiązać z pojawieniem się w latach 80. XX wieku i umocnieniem w teorii rozwoju regionalnego paradygmatu rozwoju endogenicznego. Inaczej mówiąc, taka polityka zmierza do podwyższenia konkurencyjności gospodarczej danego obszaru przede wszystkim przez uruchomienie jego wewnętrznego potencjału rozwojowego, w tym również umiejętności i zaangażowania elit społecznych (Grosse 2002). Takie podejście pozwala na stworzenie strategii, programów i działań odzwierciedlających realne potrzeby lokalnej społeczności.

W ostatnim okresie można zaobserwować dynamiczny rozwój idei partnerstwa opartego na trójsektorowych Lokalnych Grupach Działania, będących społecznymi podmiotami programu Leader, a zwłaszcza Pilotażowego Programu Leader+.

W latach 2004–2006 w ramach pilotażowego programu Leader+ powstało 167 Lokalnych Grup Działania. Są to stowarzyszenia, fundacje i związki stowarzyszeń zrzeszające mieszkańców wsi, samorządy lokalne oraz organizacje pozarządowe i miejscowe firmy (Puchała 2008). W ciągu ostatnich ośmiu lat krajowe grupy partnerskie zrealizowały setki małych i dużych projektów, angażując we wspólne działanie tysiące ludzi. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że tylko na większym obszarze (kilku lub kilkunastu gmin) można realizować przedsięwzięcia, które istotnie zmieniają jakość życia mieszkańców, sposób gospodarowania itp. (Puchała 2008).

Celem artykułu jest przedstawienie przedsięwzięć podjętych na rzecz rozwoju przedsiębiorczości przez Lokalną Grupę Działania „Tygiel Doliny Bug”, działającą na pograniczu województw mazowieckiego i podlaskiego.

LIDER I LOKALNE GRUPY DZIAŁANIA (LGD)

Leader, jak twierdzą niektórzy, jest to jeden z najciekawszych i najbardziej skutecznych programów unijnych. Jego celem jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich. W myśl tego programu „wieś to nie tylko miejsce produkcji rolnej, ale także miejsce rozwoju innych gałęzi gospodarki, to dobre miejsce do życia, zachowania bogactwa przyrodniczego i kulturowego” (Najechalska 2009). Istotą programu jest wspólne działanie mieszkańców na rzecz rozwoju regionu, w tym utworzenie nowych miejsc pracy, polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja (Program rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013... 2009). Założenia programu są realizowane przez zintegrowane działanie partnerów trzech sektorów: gospodarczego, społecznego i publicznego, polegające na wspólnym planowaniu i wdrażaniu lokalnych inicjatyw.

Podmioty gotowe podjąć współpracę tworzą lokalne partnerstwo, rozumiane jako trwałe porozumienie na rzecz rozwoju. Partnerstwo formalnie nazwano Lokalną Grupą Działania

(LGD). Odgrywa ona rolę lokalnej agencji rozwoju, która, po pierwsze, zarządza projektami wynikającymi z przyjętego kierunku rozwoju, a po drugie, stoi na straży interesów środowisk społeczno-gospodarczych, które znajdują się w jej składzie. Lokalne Grupy Działania mogą skupiać osoby fizyczne lub ich stowarzyszenia, formalne i nieformalne grupy aktywności na wsi, tzw. grupy odnowy wsi, firmy prywatne, fundacje, banki spółdzielcze, organy samorządowe oraz inne instytucje publiczne działające w obszarze zatrudnienia, środowiska naturalnego czy kultury i dziedzictwa. Lokalne podejście wpływa na lepsze rozpoznanie problemów obszaru, na którym działa grupa, oraz sposobów ich rozwiązania. Społeczność wiejska przygotowuje *Lokalną strategię rozwoju* (LSR), a następnie realizowane są wynikające z niej innowacyjne projekty (Program rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013... 2009). Aby strategia odpowiadała rzeczywistym potrzebom mieszkańców i mogła być realizowana w praktyce, konieczne jest zaangażowanie ludności zamieszkującej dany obszar oraz aktualizowanie jej w zmieniających się warunkach otoczenia. Lokalne partnerstwo realizuje cele zawarte w LSR przez łączenie zasobów ludzkich, naturalnych, kulturowych, historycznych itp. oraz przez wykorzystanie wiedzy i umiejętności jego członków. Nawiązanie współpracy z różnymi jednostkami w regionie to nie tylko szansa na rozwój społeczno-gospodarczy, ale również budowanie przewagi konkurencyjnej regionu i podnoszenie stopnia jego innowacyjności (Gaczek 2005).

Na terenie województwa mazowieckiego zarejestrowano 35 Lokalnych Grup Działania, które przygotowały strategie rozwoju. Wdrażanie *Lokalnych strategii rozwoju* odbywa się w ramach osi III – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, i obejmuje:

- różnicowanie działalności nierolniczej,
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,
- odnowę i rozwój wsi.

Gminy i mieszkańcy realizując projekty zgodne z *Lokalną strategią rozwoju*, będą mogli, dzięki środkom unijnym, budować lub modernizować obiekty służące rozwojowi turystyki, odnawiać zabytki, budować trasy turystyczne, tworzyć nowe przedsiębiorstwa z zakresu przetwórstwa rolniczego, promować produkty lokalne, tworzyć i modernizować gospodarstwa agroturystyczne itp. Każda Lokalna Grupa Działania, której lokalna strategia rozwoju została zaakceptowana przez samorząd województwa, dostaje na jej realizację pewną pulę środków finansowych. Ich zadaniem jest nie tylko realizacja własnych projektów, ale również odpowiedzialność za wybór dofinansowania wniosków złożonych przez mieszkańców. W założeniach programowych Lidera zapisane jest, że planowane działania powinny być jak najbardziej zgodne z lokalną specyfiką oraz oczekiwaniami społecznymi, a więc z LSR danego obszaru. Ponadto planowane działania mają być skorelowane z zapisami poszczególnych działań osi III PROW 2007–2013.

Realizacja programu Leader (oś IV) w dłuższej perspektywie przyczyni się do osiągnięcia celów osi III – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej. Zakres pomocy finansowej udzielanej w ramach programu Leader dotyczy trzech wymienionych grup działań osi III oraz działania Małe Projekty, które nie występuje w osi III, ale jest wyłącznie dostępne beneficjentom przez LGD.

Pracownicy LGD zapewniają bezpłatną pomoc w przygotowaniu wniosku. Po ogłoszeniu konkursu wnioski są przyjmowane przez biura LGD. Następnie wydzielony organ LGD przeprowadza ocenę punktową złożonych dokumentów. Zbiorcza lista rankingowa projektów skierowanych do realizacji jest przesyłana odpowiednio do samorządu województwa lub ARiMR. Kluczem do wyboru projektów do realizacji jest często innowacyjne spojrzenie na wykonanie danego działania. Zamiast tradycyjnych wzorów rozwiązań beneficjentom oferuje się otwartą furtkę na niestandardowe rozwiązania, które w zupełnie nowy sposób pozwolą osiągnąć postawione cele. Wśród nowatorskich projektów znalazły się np. pomysły związane ze wzrostem przedsiębiorczości:

- bank czasu i umiejętności – miejsce, w którym początkujący przedsiębiorcy mogliby się wymieniać wiedzą,
- konkurs na babski biznes,
- bank wiarygodnych fachowców – osób godnych polecenia,
- centrum wspierania przedsiębiorczości służące pomocą w zakładaniu własnej firmy.

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „TYGIEL DOLINY BUGU”

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Tygiel Doliny Bugu” jest dobrowolnym, samorządnym zrzeszeniem osób fizycznych, prawnych, o celach niezarobkowych, mającym na celu realizację *Lokalne strategii rozwoju* obszaru gmin wchodzących w skład stowarzyszenia. Projekt stowarzyszenia LGD powstał z potrzeby opracowania kompleksowego planu rozwoju podlaskich gmin nadbużańskich współdziałających ze sobą w ramach Podlaskiego Stowarzyszenia Gmin.

Powstanie LGD poprzedzono wieloma szkoleniami, konsultacjami i warsztatami w ramach I Schematu PP Leader+. Wśród mieszkańców gmin przeprowadzono ankietę, która posłużyła do wyodrębnienia głównych zasobów regionu, potencjalnych kierunków rozwoju oraz oczekiwań ludności. Na podstawie zebranych danych stworzono LSR obszaru objętego programem. W skład LGD weszli przedstawiciele wnioskujących gmin oraz sektora gospodarczego i społecznego. Mieszkańcy oraz reprezentanci instytucji i organizacji mają w założeniu stworzyć silne forum społeczne, które będzie równoważnym partnerem dla samorządów lokalnych i przejmie część odpowiedzialności za rozwój lokalny.

W kolejnych latach rozszerzano grupę o nowych członków, gotowych podjąć wspólny wysiłek na rzecz wsparcia zrównoważonego rozwoju terenów nadbużańskich. Obecnie stowarzyszenie składa się z 19 gmin położonych po obu stronach rzeki Bug: z województwa podlaskiego: Drohiczyn, Dziadkowice, Grodzisk, Mielnik, Milejczyce, Nurzec-Stacja, Perlejewo, Siemiatycze (gmina wiejska), a z województwa mazowieckiego: Huszlew, Łosice, Olszanka, Platerów, Sarnaki, Stara Kornica, Korczew, Jabłonna Lacka, Repki, Sabnie i Sterdyń (rys. 1). „Planowane działania LGD mają wyrwać społeczność z bierności wywołanej latami zaniedbań i trudną sytuacją ekonomiczną i demograficzną pogranicza” (Interaktywna strona internetowa, www.tygiel doliny bugu.pl, dostęp 28.04.2011 r.).

Zadania grupy polegają ponadto na popularyzacji pięknych terenów nadbużańskich jako miejsca wypoczynku, inwestycji i spokojnego zamieszkania oraz promowaniu produktów

lokalnych, jak np. mąka sokołowska jasna czy miód nadbużański, wpisany na Listę produktów tradycyjnych prowadzoną przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi.

REALIZACJA DZIAŁANIA: TWORZENIE I ROZWÓJ MIKROPRZEDSIĘBIORSTW NA OBSZARZE LGD „TYGIEL DOLINY BUGU”

Jedną z form realizacji zasadniczego zadania LSR – wzrostu przedsiębiorczości, jest wspieranie projektów w obszarze działania 4.1/413. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Jego celem jest wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy. Pomoc polega na zwrocie maksymalnie 50% kosztów kwalifikowalnych operacji. Wielkość przyznanej pomocy finansowej może być różna. Beneficjent może otrzymać nie więcej niż (Program rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013... 2009):

- 100 tys. zł, jeżeli biznesplan przewiduje utworzenie od jednego do dwóch miejsc pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne),
- 200 tys. zł, jeżeli biznesplan przewiduje utworzenie od dwóch do pięciu miejsc pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne),
- 300 tys. zł, jeżeli biznesplan przewiduje utworzenie co najmniej pięć miejsc pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne).

Maksymalna kwota, jaką można przyznać jednemu wnioskodawcy w okresie realizacji programu, nie może przekroczyć 300 tys. zł, a w przypadku przetwórców produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych – 100 tys. zł. O wsparcie finansowe mogą się ubiegać podmioty, których inwestycje są związane z tworzeniem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw działających w dziedzinach przedstawionych w tabeli 1.

Tabela 1. Zakres przedsięwzięć objętych dofinansowaniem w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Lp.	Wyszczególnienie
1	Usługi dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa
2	Usługi dla ludności
3	Sprzedaż hurtowa i detaliczna
4	Rzemiosło lub rękodzieło
5	Roboty i usługi budowlane oraz instalacyjne
6	Usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem
7	Usługi transportowe
8	Usługi komunalne
9	Przetwórstwo produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych
10	Magazynowanie lub przechowywanie towarów
11	Wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy
12	Rachunkowość, doradztwo lub usługi informatyczne

Źródło: www.minrol.gov.pl, dostęp 30.04.2011 r.

Program Leader umożliwia składanie wniosków w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw za pośrednictwem Lokalnych Grup Działania. W budżecie LSR LGD „Tygiel Doliny Bugu” na poszczególne lata realizacji zaplanowano na to działanie 1 033 874 zł. W roku 2010 łączna kwota do rozdysponowania w konkursie na operacje, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania 4.1/413, wynosiła 800 000 zł. Wnioski, które wpłynęły do biura LGD „Tygiel Doliny Bugu”, poddano ocenie punktowej. Listę operacji, którym przyznano pomoc w postaci dofinansowania w ramach LSR, przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Lista operacji, którym przyznano pomoc w postaci dofinansowania w ramach LSR zgodnych z działaniem 4.1/413

Lp.	Lokalizacja operacji	Tytuł operacji	Liczba uzyskanych punktów
1	Zabuże	„Modernizacja zabytkowego XIX-wiecznego dworku z Zabużu w części kuchennej-restauracyjnej w celu rozszerzenia świadczonych usług turystycznych”	38,6
2	Seroczyn	Zakup koparko-ładowarek	36,8
3	Tchórznica Włociańska	Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa	36,4

Źródło: www.tygieldolinybugu.pl, dostęp 28.04.2011 r.

Ciekawymi projektami zgłoszonymi do realizacji w ramach lokalnego programu rozwoju przedsiębiorczości w obszarze oddziaływania LGD jest *Pakiet informacyjny dla przedsiębiorców*. Będzie on zawierał następujące informacje: o szkoleniach, dotacjach w ramach programu Leader dla przedsiębiorców, możliwościach dofinansowania MSP, terminach rozliczeń, poradnikach (np. jak założyć firmę). Drugim projektem zgłoszonym do realizacji jest *Będę pracować – bo chcę i potrafię*. Jest on skierowany do kobiet z gminy Repki, nieaktywnych zawodowo i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Innym, ciekawym projektem jest *Rozwój e-usług*, który będzie realizowany w powiecie sokołowskim. Ponadto uczestnicy projektu *Ciężarówką do aktywności* będą mogli skorzystać z kursów na prawo jazdy.

Od roku 2011 ruszyła trzecia edycja projektu *Pomysł na biznes – pomysłem na przyszłość III*. W ramach tego projektu realizowane są szkolenia *Psychologiczne wsparcie przedsiębiorcy*, *ABC Przedsiębiorczości*, *Nowoczesny przedsiębiorca*. W jego ramach przedsiębiorcy mogą korzystać z doradztwa specjalistycznego. W trzecim etapie realizacji omawianego projektu 125 osób złożyło kwestionariusze rekrutacyjne. Nowy projekt *FIL – Forum Inicjatyw Lokalnych*, jest skierowany do mieszkańców powiatu łosickiego. Jego głównym celem jest zwiększenie mobilności i aktywności zawodowej mieszkańców.

PODSUMOWANIE

Dotychczasowe obserwacje procesów społecznych zachodzących na obszarach wiejskich pozwalają stwierdzić, że przełamywanie bierności na wsi wymaga wieloletniej i systematycznej pracy. Ponadto w proces ten muszą być zaangażowani sami mieszkańcy oraz podmioty gospodarcze i instytucje publiczne danego regionu. W ramach programu

PROW 2007–2013 możliwe jest tworzenie i działanie LGD, które złożone z przedstawicieli trzech sektorów, mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw.

Na terenach nadbużańskich grupa działaczy lokalnych zainicjowała utworzenie Lokalnej Grupy Działania „Tygiel Doliny Bugu”. Projekt powstał z potrzeby opracowania dla podlaskich gmin nadbużańskich kompleksowego planu rozwoju regionalnego. Wspiera ona starania samorządu lokalnego zarówno w sensie merytorycznym, jak i finansowym. Stowarzyszenie, działając na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i miejsko-wiejskich położonych na terenie gmin, z których pochodzą członkowie, uwzględnia ochronę i promocję środowiska naturalnego, rozwój turystyki oraz popularyzację przedsiębiorczości, m.in. wyrobów i produktów regionalnych.

PIŚMIENNICTWO

- Brewiński M., Malinowski K.** 1999. Europejski Fundusz Socjalny i rynek pracy w UE. Warszawa, Elipsa, 124.
- Dziemianowicz W., Mackiewicz M., Malinowska E., Misiąg W., Tomalak M.** 2000. Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny. Warszawa, Fundacja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, 14.
- Gaczek M.** 2005. Innowacje w rozwoju regionu. Zesz. Nauk. AE w Poznaniu 57, 5.
- Gazeta Samorządu i Administracji** 29.9–12.10.2008, 20, 44.
- Gorzelał G.** 1992. Planowanie gospodarczego rozwoju lokalnego, w: Studia Lokalne i Regionalne 7. Warszawa, Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego.
- Grosse T.** 2002. Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego. Studia Regionalne i Lokalne 1 (8).
- Najechalska M.** 2009. Leader w województwie mazowieckim. Wieś Mazowiecka 9, 10.
- Puchała J.** 2008. Rola lokalnych grup działania w zwiększaniu innowacyjności regionów. Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. 501, Ekonom. Prob. Usług 22, 293.
- Program rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013. Materiał informacyjny.** 2009. Warszawa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 61.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013. Materiał informacyjny.** 2009. Warszawa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 54.

